

Pravo držav članic - Irska

Ta stran vsebuje informacije o pravnem sistemu na Irskem.

Pravni red

1. Pravni instrumenti/pravni viri

1.1 Nacionalni viri

Ustava Irske (irsko: Bunreacht na hÉireann), ki je začela veljati 29. decembra 1937, je temeljni zakon države. Z njo so določene državne institucije in državna ureditev ter tripartitna delitev oblasti na izvršilno, zakonodajno in sodno. Zagotovljene so tudi temeljne pravice, ki jih sodišča strogo razlagajo in razširjajo njihovo področje uporabe.

Primarna zakonodaja vključuje zakone, ki jih sprejme Oireachtas (parlament), ki ga sestavljajo predsednik Irske, Seanad Éireann (zgornji dom) in Dáil Éireann (spodnji dom). Primarna zakonodaja se deli na: zakone za spremembo ustave, ki jih morajo potrditi državljani na referendumu, da lahko začnejo veljati; javne splošne zakone (*Public General Acts*), ki se splošno uporabljajo, in posamične zakone (*Private Acts*), ki se nanašajo na ravnanje določenega posameznika ali skupine posameznikov.

Sekundarna zakonodaja je mehanizem, s katerim lahko Oireachtas zakonodajna pooblastila prenese na ministra ali določen organ. Pooblastilo za sprejemanje delegirane zakonodaje mora biti izrecno podeljeno s primarno zakonodajo, za njegovo izvajanje pa veljajo strogi pogoji – načela in politike, ki jih je treba izvajati, morajo biti jasno in nedvoumno navedeni v matičnem aktu, organ, ki pripravlja sekundarno zakonodajo, pa jih mora natančno upoštevati. Najpogostejša oblika sekundarne zakonodaje so podzakonski akti (*Statutory Instruments*), ki so lahko v obliki uredb, sklepov, pravil, shem ali lokalnih predpisov.

Na podlagi člena 50 ustave zakoni v zvezi z Irsko izpred leta 1922 (npr. zakoni parlamenta Združenega kraljestva) in ukrepi, ki jih je sprejela Irska svobodna država (1922–1937), ki niso neskladni z ustavo, ostajajo veljavni. Številni zakoni izpred leta 1922, ki za Irsko niso bili več relevantni, so bili razveljavljeni z zakoni o spremembi zakonskih aktov (*Statute Law Revision Acts*) iz let 2005 do 2012.

Irski pravni sistem je sistem anglosaškega prava (*common law*), kar pomeni, da je pomemben pravni vir pravo, ki ga oblikujejo sodniki. Na podlagi doktrine precedensa ali *stare decisis* mora sodišče upoštevati odločbe iz prejšnjih zadev, zlasti odločbe višjih sodišč. Vendar je to politika in ne zavezujoče pravilo, ki ga ni mogoče spremeniti. Ta pravni korpus vključuje pravila, splošna načela, pravila razlage in maksime. Doktrina *stare decisis* razlikuje med *ratio decidendi*, zavezujočim delom odločbe, ki ga je treba upoštevati, in *obiter dictum*, stališči sodnika v zadevi v zvezi z vprašanji, ki so bila prisotna ali niso bila bistvena v zadevi ali so se pojavila tako, da o njih ni bilo treba odločati. *Obiter dictum* v prihodnjih zadevah ni zavezujoč, lahko pa je prepričljiv.

1.2 Pravo Evropske unije

Irska je članica Evropske unije (EU), zato je pravo EU pomemben del domačega pravnega reda države. Obveznosti članstva v EU pomenijo, da so ustava in drugi nacionalni zakoni podrejeni pravu EU vedno, kadar ima pristojnost Skupnost. Za pridružitve Irske EU in preprečitev neskladja med določbami ustave in pravom EU je bilo treba spremeniti ustavo.

1.3 Mednarodni viri

Irska je podpisnica številnih mednarodnih sporazumov in pogodb ter članica številnih mednarodnih organizacij. V ustavi je določeno, da Irska priznava, da se odnosi med državami urejajo s splošno priznanimi načeli mednarodnega prava.

Irska je dualistična država; da bi imeli mednarodni sporazumi formalni pravni status znotraj države, v nasprotju s statusom, ki ga imajo med državami, jih mora Oireachtas vključiti v notranje pravo.

Irska je od leta 1953 podpisnica Evropske konvencije o človekovih pravicah in od takrat se lahko državljani na podlagi mednarodnih pravnih obveznosti države pred Evropskim sodiščem za človekove pravice sklicujejo na določbe navedene konvencije. Določbe Konvencije so na Irskem začele veljati na podlagi zakona o Evropski konvenciji o človekovih pravicah iz leta 2003 (*European Convention on Human Rights Act 2003*), s katerim je bila EKČP vključena v irsko pravo.

2. Drugi viri

Kadar ni formalnih pravnih pravil, se lahko zagovornik med zadevo in sodišče pri sprejetju svoje odločitve sklicujeta na strokovna besedila. Kljub razpravam o tem, ali naj se naravno pravo sploh uporablja, in čeprav je njegov vpliv v zadnjih letih morda usahnil, se sodišča pri razlagi ustave in naštevanju ustavnih pravic, ki niso izrecno določene v besedilu ustave, opirajo na naravno pravo in naravne pravice.

3. Hierarhija pravnih virov

Na vrhu pravnega sistema Irske je ustava. Zakonodaja, vladne in upravne odločbe ter praksa se lahko presojujejo glede skladnosti z ustavo.

Vendar ustava določa, da ni z njo mogoče razveljaviti nobenih aktov ali ukrepov, ki so potrebni zaradi članstva v EU. To je določeno v členu 29(4), točka 6, ustave. Pravo EU ima prednost pred vsemi nacionalnimi zakoni, vključno z ustavo. Ker pravo EU določa, da se načini njegovega izvajanja določijo z nacionalnimi postopkovnimi zahtevami, morajo biti instrumenti, s katerimi se izvaja pravo EU, še vedno v skladu s postopkovnimi ustavnimi zahtevami.

Na podlagi zakona o Evropski konvenciji o človekovih pravicah iz leta 2003 se lahko posamezniki pred irskimi sodišči sklicujejo na določbe EKČP. EKČP je bila v pravni red vključena na podustavni ravni, tako da ima ustava še naprej prednost pred njo. V skladu z navedenim zakonom morajo sodišča nacionalne določbe razlagati in uporabljati čim bolj v skladu z načeli iz EKČP. Če domača zakonodaja ni v skladu z EKČP, se izda izjava o nezdržljivosti.

Sodišča so razsodila, da so načela običajnega mednarodnega prava del notranjega prava na podlagi člena 29(3) ustave, vendar le, kolikor niso v nasprotju z ustavo, zakonodajo ali občim pravom. Mednarodni sporazumi se lahko ratificirajo le, če so v skladu z ustavo, sicer je potreben referendum.

Zakonodaja se lahko nadomesti ali spremeni s poznejšo zakonodajo. Sekundarna zakonodaja se lahko nadomesti s primarno zakonodajo, enako velja za pooblastilo za sprejemanje sekundarne zakonodaje, vendar sekundarna zakonodaja ne more prevladati nad primarno zakonodajo. Sodišča lahko razveljavijo zakonodajo z obrazložitvijo, da ni veljavna glede na določbe ustave (zakonodaja po letu 1937) ali da ni skladna z ustavo (zakonodaja izpred leta 1937). Za zakonodajo po letu 1937 se predpostavlja, da je skladna z ustavo.

Odločbe sodišč se lahko nadomestijo z zakonodajnimi ali ustavnimi akti ali poznejšimi odločbami sodišč iste ali višje stopnje.

4. Začetek veljavnosti nadnacionalnih instrumentov

Prvotno sestavljena ustava ni bila združljiva s pravom Evropske skupnosti. Določala je na primer, da je Oireachtas edino zakonodajno telo v državi. Iz tega razloga je bila v ustavo vstavljena določba, da ne bo z ustavo razveljavljen noben zakon, akt ali ukrep, ki je potreben zaradi članstva v EU. Vendar je bilo odločeno, da je treba ob spremembi področja uporabe in ciljev Pogodbe, na primer z novo Pogodbo, to predložiti v glasovanje državljanom na referendumu, in če jo državljani potrjujejo, se vstavi določba, s katero se potrdi, da lahko država ratificira tako Pogodbo.

Če se s pravom EU zahteva prenos v zakonodajo države, se to izvede s primarno zakonodajo ali bolj običajno s podzakonskim aktom vlade ali vladnega ministra.

V skladu z ustavo mednarodni sporazumi postanejo del notranjega prava, če tako določi Oireachtas. V ta namen se običajno sprejme zakon, kot se je zakon o Evropski konvenciji o človekovih pravicah iz leta 2003, s katerim je bila Konvencija vključena v notranje pravo, tako da se lahko posamezniki pred domačimi sodišči sklicujejo na njene določbe.

5. Organi, pristojni za sprejemanje pravnih pravil

Ustava določa, da ima Oireachtas, ki ga sestavljajo Dáil (spodnji dom) in Seanad (zgornji dom) ter predsednik, „izključno pristojnost sprejemanja zakonov za državo“ ob upoštevanju obveznosti članstva v Skupnosti, kot je določeno v ustavi. Predlagano zakonodajo v obliki predloga zakona mora podpisati predsednik, da zakon začne veljati, če pa predsednik dvomi o ustavnosti predloga zakona, lahko skliče državni svet (*Council of State*) in po potrebi predlog zakona v skladu s členom 26 ustave predloži vrhovnemu sodišču (*Supreme Court*) v odločanje.

Kot je bilo navedeno zgoraj, lahko Oireachtas pooblastilo za sprejemanje zakonodaje prenese na vladnega ministra ali drug organ, pri čemer je to pooblastilo strogo omejeno z instrumentom o prenosu pooblastila. Direktive EU se v zakonodajo običajno prenesejo s podzakonskim aktom, ki ga sprejme minister. Pooblastilo za sprejemanje zakonodajnih aktov se lahko prenese na različne organe, kot so vladni ministri, zakonski odbori ter poldržavni, regulativni, strokovni in lokalni organi.

V skladu z ustavo je vlada odgovorna za vodenje zunanjih odnosov, lahko podpisuje mednarodne pogodbe in sporazume ter se pridruži mednarodnim organizacijam ob upoštevanju ustavnih zahtev.

V sistemu anglosaškega prava je pravo, ki ga oblikujejo sodniki, zavezujoče.

6. Postopek sprejemanja pravnih pravil

6.1 Ustava

Prva faza pri spremembi ustave na podlagi člena 46 je vložitev predloga zakona v spodnjem domu. Ta predlog zakona morata sprejeti oba domova Oireachtas, nato pa je treba v zvezi z njim razpisati referendum, na katerem ga državljani potrdijo ali zavrnejo. V skladu s členom 47(1) se šteje, da državljani predlog potrdijo, če zanj glasuje večina tistih, ki se udeležijo referenduma. Tak predlog zakona mora biti predstavljen kot „zakon za spremembo ustave“ in ne sme vsebovati nobenega drugega predloga. Če ga državljani potrdijo, ga mora predsednik podpisati in „ustrezno razglasiti kot zakon“.

Člen 47(2) določa, da je na predlog, v zvezi s katerim je razpisan referendum in ne spreminja ustave, izglasovan veto, če ga zavrne večina tistih, ki se udeležijo referenduma, in če proti predlogu glasuje najmanj ena tretjina volivcev, vpisanih v volilni imenik.

6.2 Zakonodajni postopek

Prvi korak pri sprejemanju primarne zakonodaje je običajno, da se predlog zakona vloži v katerem koli domu Oireachtas. Vsak predlog zakona, vložen v spodnjemu domu, mora biti v preučitev poslan zgornjemu domu, ta pa lahko vanj vnese spremembe, ki jih mora spodnji dom upoštevati. Če pa je predlog zakona vložen in sprejet v zgornjem domu, nato pa ga spodnji dom spremeni, se šteje, da ga je vložil spodnji dom, zato ga je treba vrniti zgornjemu domu v preučitev.

Predlog zakona morata pred razglasitvijo potrditi oba domova Oireachtas, predsednik pa ga mora podpisati. Med tem zakonodajnim postopkom lahko predlog zakona spreminjata spodnji in zgornji dom. Vendar je z ustavo potrjena prevlada spodnjega doma, ki ga izvolijo državljani; člen 23 določa, da če zgornji dom zavrne ali spremeni predlog zakona v nasprotju z željami spodnjega doma, lahko spodnji dom v 180 dneh sprejme resolucijo, s katero se šteje, da sta predlog zakona sprejela oba domova. Zgornji dom ima pravico, da predlog zakona odloži do 90 dni, ne more pa preprečiti, da bi postal zakon, ali ga spremeniti, razen če spodnji dom s tem soglaša.

Veliko večino predlogov zakonov v spodnjem domu vložijo vladni ministri.

Predloge finančnih zakonov (tj. predloge zakonov, ki se nanašajo na uvedbo, razveljavitev, oprostitev ali spremembo ali ureditev obdavčitve, in predloge zakonov, ki vključujejo obremenitev javnih sredstev) lahko vlaga in sprejema samo spodnji dom. Tovrstni predlog zakona se pošlje zgornjemu domu za predložitev „priporočil“.

Zadnji korak v zakonodajnem postopku je, da predsednik podpiše predlog zakona, s čimer predlog postane zakon. Predsednik lahko po posvetovanju z državnim svetom predlog zakona ali posamezen člen predloga zakona predloži vrhovnemu sodišču za oceno ustavnosti. To se imenuje predložitev na podlagi člena 26. Ko vrhovno sodišče odloči, da je predlog zakona v skladu z ustavo, njegove ustavnosti ni nikoli več mogoče izpodbijati na sodišču, predsednik pa ga mora podpisati. Če odloči, da predlog zakona ni združljiv z ustavo, mora predsednik zavrniti podpis, s katerim bi predlog potrdil kot zakon.

6.3 Sekundarna zakonodaja

V matičnem zakonu je običajno določeno, da lahko Oireachtas razveljavi ali potrdi delegirano zakonodajo, ki jo dovoljuje matični zakon. S temi določbami se na splošno zahteva, da se instrumenti „predložijo“ enemu ali obema domovoma Oireachtas, ki jih lahko v predpisanem roku razveljavita. Ta mehanizem razveljavitve velja za vso sekundarno zakonodajo, s katero se izvajajo ukrepi EU. Nekatere podzakonske akte je treba po sprejetju deponirati v določenih knjižnicah, obvestilo o njihovem sprejetju pa mora biti objavljeno v irskem uradnem listu [Iris Oifigiúil](#).

6.4 Mednarodno pravo

Vlada lahko podpisuje mednarodne pogodbe ali sporazume ali se pridruži mednarodnim organizacijam, vendar je bilo odločeno, da tega ne sme storiti, če bi s tem omejila izključno zakonodajo pooblastilo, podeljeno Oireachtas, ali drugače kršila ustavo. Iz tega razloga so sodišča odločila, da vlada ne sme odobriti Pogodb, s katerimi se spreminjajo področje uporabe in cilji Evropske unije, razen če se s tem strinjajo državljani na ustavnem referendumu.

7. Začetek veljavnosti nacionalnih pravil

Spremembe ustave začnejo veljati potem, ko jih potrdijo državljani in predlog zakona za spremembo podpiše predsednik.

Predlog zakona postane zakon na dan, ko ga podpiše predsednik, in začne veljati na isti dan, razen če ni v zakonu določeno drugače. Predsednik predloga zakona običajno ne podpiše prej kot peti dan ali pozneje kot sedmi dan po dnevu predložitve. V zakonu je lahko določen datum, ko začne veljati, ali določeno, da lahko minister sprejme „uredbo o začetku veljavnosti“ (*commencement order*) (sekundarna zakonodaja), s katero določi začetek veljavnosti zakona ali dela zakona. Predsednik mora predlog zakona razglasiti z objavo obvestila v Iris Oifigiúil, v katerem navede, da je predlog postal zakon.

V sekundarni zakonodaji je določen datum, ko se začne uporabljati.

Sodne odločbe običajno veljajo od dneva, ko so izdane.

8. Sredstva za reševanje kolizije med različnimi pravnimi viri

O morebitni koliziji med različnimi pravnimi pravili ali viri odločajo sodišča.

Ob upoštevanju nadrejenosti prava EU je ustava temeljni zakon države in ima prednost pri vsaki koliziji z drugimi zakoni. V skladu s členom 34 ustave lahko posamezniki ustavno veljavnost zakonodaje izpodbijajo pred višjim sodiščem (*High Court*). Zoper njegovo odločbo se je mogoče pritožiti pri vrhovnem sodišču. Posamezniki lahko tudi trdijo, da je država s svojim ravnanjem kršila njihove ustavne pravice ali ustavni postopek.

Predpostavlja se, da je zakonodaja, sprejeta po sprejetju ustave iz leta 1937, v skladu z ustavo, razen če ni dokazano nasprotno.

Nastanejo lahko okoliščine, v katerih si določbe ustave, zlasti določbe o temeljnih pravicah, deloma nasprotujejo. Sodišča so uporabila več mehanizmov za sprejemanje odločitev v takih primerih, vključno z dobesečno ali slovnično razlago, zgodovinskim pristopom, namenskimi ali skladnimi pristopom, doktrino sorazmernosti, pristopom hierarhije pravic ter pristopom zavezanosti naravnemu pravu in naravnim pravicam.

V nekaterih primerih je bil zaradi nepriljubljene ustavne odločitve ali razlage, ki so jo podala sodišča, izveden referendum za spremembo ustave.

Če posameznik trdi, da so bile z zakonodajo kršene njegove pravice na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah, lahko od sodišč zahteva izjavo o nezdržljivosti.

Za pravo EU velja ustavna imuniteta, saj ustava določa, da ni z njo mogoče razveljaviti nobenih aktov ali ukrepov, potrebnih zaradi članstva, čeprav morajo biti sredstva za izvajanje teh aktov ali ukrepov v skladu z ustavo.

Veljavnost delegirane zakonodaje se lahko presoja glede na njeno skladnost z ustavo, pa tudi glede na njeno skladnost z matičnim zakonom.

Dodatne informacije o irskem pravnem sistemu, zakonodaji in ustavi so na voljo na naslednjih spletiščih:

- <https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-the-tdoiseach/>
- <https://www.courts.ie/judgments>
- <http://www.irishstatutebook.ie/>
- <http://www.bailii.org/>

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezni nacionalni organi, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvornika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska komisija ne prevzema nobene odgovornosti za informacije ali podatke, ki jih vsebuje oziroma na katere se sklicuje ta dokument. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.

Zadnja posodobitev: 08/03/2021